<36602759580012

<36602759580012

Bayer. Staatsbibliothek

33

<36602759580012

<36602759580012

Bayer. Staatsbibliothek

33

<36602759580012

<36602759580012

Bayer. Staatsbibliothek

33

<36602759580012

<36602759580012 S

Bayer. Staatsbibliothek

33

Hist. lit. Didact. 236.

R

ARS REMINISCENDI.

IOAN. BAPTISTAE PORTAE NEAPOLITANI.

NEAPOLI,

Apud Ioan. Baptiſtam Subtilem. M D C I I.

BIBLIOTHECA
REGIA
MONACENSIS.

AD LECTORES PRAEFATIO.

EN clariſsimi Lectores meum theſaurum vobis impertior (cũ memoria nil aliud ſit, quàm ſcientiarum theſaurus) fruſtra enim in percipiendis ſcriptorum ſententijs inſudamus, niſi præcepta memoriæ contineamus. Dicebat Proclus Muſas eſſe Iouis & Mnemoſynes filiios: oſtendere ſatagens,vt ijs, qui ſtudijs operam nauare debuiſſent, opus eſſe,& lecta percipere, & perceptorum reminiſci. Per Iouem intelligebat intelligentiam, per Mnemoſynen memoriam ipſam. Aphranius de ſapientia clarius pronunciauit. A Græcis Sophia vocor, à Latinis ſapientia, mater memoria, vſus pater. Per memoriam, Ariſtoteles ait,nos à brutis differre, nam ſi ea factorum memoriam habent,nos& temporis reminiſcimur.Cicero memoriam vim diuinam vocat. Bonum eſt nobis totius vitæ maximum. Sed ex omnibus animi partibus maximè delicatum,& fragile, & in quod primum ſenectus occurrit. Petrarca. Sicut nulla copioſior, aut ditior animo ſupellex, ſic nulla fragilior, nulla fugacior, caſibus,& morbis pluribus expoſita eſt,quin & ipſo valetudinis viuẽte flore,vel curis acribus,vel ſomno graui,vel perturbatione ridicula. Ob id in ipſius accretione ſummo ſtudio intẽdẽdũ eſt in huius artis exercitatione aliquas temporis morulas monet, vt ſtudiorum fructibus multos annos lucremini. Lucrum ſupra fidem maximum eſt, nam ſi quæ ab antiquis factitata, aliquibus magna viſa ſunt, quæ à nobis facta, omnibus admiranda,

da, ſtupendaque viſa ſunt. Exultat Seneca ſe pluſquam ducentos verſus ab vltimo incipiens vſque ad primum recitaſſe, cum aliquem nouerim, qui plures, quàm mille ab initio, ab vltimo, interpellatim recitaſſet, eoq; ordine, quo ab alijs quæreretur. Immo quam ſæpiſsime Poetas, & oratores aliquos verecundos reddidit, qui cum à ſe compoſitas orationes, & carmina coram magnatibus recitaſſent, & doctis, adeo pronto ingenio ſemel auditas orationes, & carmina nunc directo, nunc præpoſtero ordine protinus reddidit, vt à ſe iam pridem compoſita, vel audita libere faterētur, cū hoc ille, qui eas compoſuiſſet, idem facere non valeret. Et cum pluries ſibi libri commodarentur, duo, vel tria millia notanda paucis horis, prius quàm reſtitueret memoria, recitauerit. Iulius Cæſar epiſtolas de rebus maximis quaternas dictabat alijs, ipſe manu propria quintam ſcribens, ac ſi calamum eximeres, ſeptenas pariter dictabat. Ipſe pluries animi cauſa denas ſimul epiſtolas dictabat, propoſitis ab aſtantibus thematibus, varijsq; in linguis, ac ita velociter, vt vix ab excipientibus ſcribi poſſent, verba, & periodos truncas relinquendo, ac poſtremo omnia memoriter reddidiſſe, ac plures dictaſſet, ſi plures ſcriptores nactus eſſet. Plura dicerem, ni vererer fide caritura apud eos, qui huius vim artis non nouerint. Sed qui periculum fecerint, me vera ſcripſiſſe confitebuntur. Sed nollem dum de memoria verba facio, e memoria labatur prooemio finem impoſiturum, ne maius, quàm liber fieret. Valete.

Quid ſit meminiſſe, & reminiſci. Gap. I.

RERVM, quæcunq; fuerint, ineſt nobis vel memoria, vel reminiſcentia, quid vtraq; fuerit, conſcribemus, vtemurque, vt aiunt, in ſcribēdo pinguiori Minerua. Nec parum nobiſcum actum arbitramur, ſi noſtræ, quas ſcripturi ſumus regulæ apertius intelligantur, prætereanturq; variæ, nec minimæ diſceptationes Philoſophorū, cum de ijs diſputandis præſens tempus idoneum non fuerit. Imaginatio, cuius regia in capite eſt: coniugis vtens ſpeculis, ſiue oculis, ſiue auribus, reliquisq; ſenſibus, quaſi optimus pictor, hauſta rerum ſenſilium ſimulachra, ſuo penicillo memoriæ deſignat, quæ tanquàm abraſa tabula huic officio antiſtita eſt, vt cum abſentium rerum meminiſſe collibuerit, intellectus ope, qui illicò ad memoriam occurrens, imaginationum ſacrarium, inibiq; idealem illam picturam contemplans, rerum, quæ volumus, ac ſi præ oculis eſſent, meminimus. Seneca memoriam dicit rem commiſſam cuſtodire. At quemadmodum ſæpe euenire videmus, cum colorum, tum tabulæ imperfectione, vt quæ prius tectorio opere illita, inductaq; fuerint, temporis obſequio aboleantur, ſi adeò deleta erit pictura, vt priſtina non videantur lineamenta, nobis cum memoria ſimul de pictura actum erit, at, ſi effigies tantæ reliquiæ ſint, vt pictor ex eo, quod ad huc ſeruatur incolume, fimbriarum ambitum deſcribens, deducensq; à puncto ad punctum lineam, picturam conſarciet, ſpectrumq; iam euanidum innouat, tūc rediuiua erit memoria, idq; illud eſt, quod nos reminiſcentiam dicimus. Hinc clarè omnibus patere poteſt, nil aliud memoriam eſſe, quàm inte-

grum ſimulachrum, in ea animata tabula repoſitum, cuſtoditumq́;, quam cerebrum dicimus: reminiſcentiam verò illam partium inſtaurationem, quæ perierant, euanuerantque, ope earum, quæ remanſerunt. Sed hæc exemplo clarius pateſient. Olim tenebam hoc carmen.

Ille ego, qui quondam gracili modulatus auena.

Si hæc verborum ſpectra, adeò inobſoletè animo inſident, vt prius imaginatio depinxerat, illudq́; iugi memoria, quoties collibuerit, in promptu habeam, atque cito ex vna in alteram memoria veniatur: dicam verè carminis memoriam poſsidere, at ſi prima carminis parte obtenta, vt ille ego, qui quondam, cætera non ſubſequentur, nec memoria ſubminiſtrabit, vt penitus dilapſa, obliterataque, vt pars remanſit, pars verò interlita ſit; veluti gracilis & auena, nos ex incoluminibus veſtigijs ſeruatis, ſcrutando ea, quæ exciderant, poſtliminio reuertentur, hanc reminiſcentiam, reducem & rediuiuam memoriam dicimus. Iccirco nominum abuſione priſcos illos authores vſos fuiſſe video, cum hanc artem mnemonicam dixerint, cum propriè reminiſcentiæ ſit actus: ſi à fine id non dixerint, cum omne fiat ad augendam memoriam, vt ea in ſcientijs vti poſſimus.

Quod memoria ſit naturalis & artificioſa. Cap. II.

MEMORIA eſt igitur duplex, naturalis vna, artificioſa altera, Naturalis eſt, quam ab incunabulis habemus, vel nobiſcum nata eſt, artificioſa, quæ præceptionibus natura præmōſtratis, quæ memoria tenemus rectè confirmat, quarumq́; facile obliuiſcimur, reminiſcamur. Fortunatianus ait: Naturalis & artificialis memoria.

moria ita mixtæ ſunt, vt naturalis arte ſeruanda ſit, artificioſa iuuanda ſit natura, & vtraq; ſine altera leuis eſt. In naturali memoria multos præcelluiſſe ex antiquis legimus. Narrat Plutarchus Cyrum Regem omnibus in ſuo exercitu militibus nomina reddidiſſe. Idemq́ue L.Scipio populo Romano. Mithridates duarum & viginti gentium Rex, totidem linguis iura dixit, pro concione ſingulas ſine interprete affatus. Charmides quidem in Grecia, quæ quis exegerat volumina in Bibliothecis legentis modo repræſentauit. Idemq́; de Hadriano Cæſare ſcribit Spartianus, qui cum ſemel legeret librum, retinebat, abſq; vnius verbi errore. Ars hæc facta, & inuenta à Simonide Melico, confirmata à Methrodoro Sceptio, vt nil non eiſdem verbis redderetur auditum. Et Cyneas Pyrrhi Regis Legatus, Senatus & equeſtris ordinis, & omnis vrbanæ circumfuſæ ſenatui plebis Romæ poſtero die, quàm aduenerat, memoria recitauit. Tradit Seneca quod Hortenſius prouocatus in actione, perſedit diem totum, & omnes res, & precia, & emptores ordine ſuo recenſuit, argentarijsq; recognoſcentibus, ita, vt in nullo falleretur. Portius Latro omnes declamationes ſuas, quaſcunq́; diceret, teneret, iam itaque ſuperuacuos fecerat codices, aiebatq́; ſe ſcribere in animo cogitata, nec in vllo vnquàm verbo memoria deceperit. Seneca autem duo millia nominum recitata, quo ordine erant, dicta protinus referebat, & verſus, qui plures, quàm ducenti eſſent, ab vltimo incipiens vſq; ad primum recitabat. Iccirco qui fragilem habuerit memoriam, poterit hac arte adiuuari, confirmariq́ue, qui bonam, poterit & optimam reddere. Natura ingenium habile, ars facile, exercitatio miraculoſum reddit. Naturæ artem ſuppeditare nemo ambigit. Seneca dicit hanc artem non ſolum ad vſum ſufficere, ſed in miraculum vſque procedere. Sed artificium, quo memoria vti ſolet, eſt duplex', aut

remedijs naturalibus, aut exercitatione, quæ ſit locorũ perſonarum, & imaginum. Omnia poteſt exercitatio. Martianus Cappella breuibus ait conſtare præceptis, ſed exercitatione magna firmatur. Fortunatianus maximam memoriæ partem eſſe exercitationem & laborem. Nos horùm ſingulorum meminerimus, ſed prius de locis.

Quod in reminiſcendo locis vtamur. Cap. III.

NVNC rationem afferemus, quare primùm ſint loca exigenda, atq; maiores in eorum poſitione multa præcepiſſe, vt clarè cuilibet pateat, hãc reminiſcendi artem ex naturalibus experientijs hauſtam. Naturaliter videmus, ſi quiſpiam meminiſſe velit multarum rerum, conatur primo loca recolere, vbi illa euenerint, inde ſignatis animo ſedibus rem ex ordine refert. Introducit magnus Poëta Aeneam non ſine ratione Didoni quicquid ei ab euerſa Troia diſcedenti euenerit dicturum, reminiſcitur locorum prius, vbi facta euenerãt. Diſceſſus primum è Troiæ oris, fertur ad Thracas, hìc Polidori necem deſcribit, quo fertur Delum, hìc Apollinis templum, & Phæbi vaticinia recenſet, inde petens Cretam, miſerandam luem experitur corporibus, ſatisq; lætiferum annum. Dictæam deſerens ſedem abit ad Strophadum littora, inſulæ in Ionio ſunt, vbi diram Celæno, Harpiasq; memorat, tum littore funes dirumpens, vltraq; procurrens, execratur Vlyſſis ſcopulos & regna. Succedit in paruam Leucadis montis vrbem, & figunt aduerſis poſtibus clypeum magni geſtamen Abantis. Inde aſcendit Butroni vrbem,

reui-

reuiſit Andromachen, & Priamidem Helenum. Tum venit Trinacriam, narrat de Scylla, & Charybdi, necnon de Cyclopibus, & de ſui patris morte. Simonides Melicus Poëta, idemq; Philoſophus (vt Cicero & Quintilianus volunt) locorum memoria, quo quiſq; diſcumberet, cùm conuiuij locus ſubitò corruiſſet, vt non modò ora, ſed membra contunderet, vt non poſſent propinqui obrutos internoſcere, vt eos ſepulturæ traderent, facile locorum recordatione, nominum memoria ſuggeſſit: hinc admonitus intellexit ordinem memoriæ auxilium conferre, atq; artem adinueniſſe perhibent. Nec mihi videor perſuadere tam hebetis ingenij hominem poſſe reperiri, quin per locum tranſiens, in quo ei aliquid vel ſummè bonum, vel malum euenerit, illico illius rei non recordari. Darij equus per locum tranſiens, vbi pridie ante conflictus diem equæ admiſſus fuit, cognito loco, ex Veneris voluptate, hinnijt, & fælix auſpicium domino dedit, vt Darium Perſarum Regem ſalutarint. Naturaliter enim etiam videmus, quando aliquis rerum aut dictorum meminiſſe voluerit, ſemper ab initio rem aggredi nititur, ac ordine proſequi, ab principio enim, velut quodam filo directo, totius comminiſcitur. Mathematicæ præceptiones, & præſertim geometricæ, quia ordine procedunt, & diligenti diſpoſitione digeſtæ ſunt, memoria facilè continentur, contra quæ temere congeſta, ac paſſim diſperſa, ægrè cuſtodiuntur, vt Hippocratis aphoriſmi, fabulæ & hiſtoriæ hac ratione faciliter etiam à mulierculis & villicis memorãtur, quia ab vno initio exordiuntur & vſq; ad finem, ordinata ſerie continentur. Ait Ariſtoteles libro de reminiſcentia. Quòd motus animus ſe vltro per loca mouetur, ſeq; ipſum excitat. Et ſi vtiq; aliqui expoſitores per loca, topica loca intelligant, Themiſtius optimus Peripateticus per loca hæc materialia intelligit. Vnde quæ fuerint memoranda, vt ordine conſtituantur, locis committenda,

quæ

quæ ſe inuicem conſequuntur. Vbi non eſt ordo, ibi cõfuſio. Quo modo igitur hæc omnia locis reponamus, ſingularem ſermonem conſtituemus.

De vniuerſalis loci electione. Cap. IIII.

ERIT igitur prius vniuerſalis locus, quàm ſingularis eligendus, vniuerſalem locum voco, qui ex ſingularibns conſtat, & voco ſingularem, totius ambitus domus inciſa membra, ſedes propriæ, differentia aliqua accidentali circumſcriptæ; velut angulo, oſtio, feneſtra & ſimili. In vniuerſalis loci electione ſunt aliqua accuratè conſideranda. Sed videamus maiores noſtri de hac re quid ſenſerit. Metrodotus, vt Quintilianus refert, in duodecim Zodiaci ſignis, per quæ ſol meat, trecentos & ſexaginta inuenit locos: ſed hæc vanitas & iactatio nimirum fuit circa memoriam, ſuæ potius artis, quàm naturæ gloriantis. Quis enim ignorabit, ſi ſingulis gradibus locum aſsignauerit, ex ſimilitudine, & graduum vniformitate non parum in recitando memoriã conturbari? Præterea cùm ſint mobiles, imaginarij, nec vnquàm ab hominibus viſi. Cicero ad Herennium: Si quis ad iſta ſatis idoneos locos inuenire ſe non putabit, ipſe ſibi conſtituat, quam volet multos licebit: cogitatio enim quamuis regionem amplecti poteſt, & in ea ſitum loci cuiuſdam ad ſuum arbitrium fabricari, & archi tectari. Quare licebit ſi hac prompta copia contenti non erimus, noſmetipſos nobis cogitatione regionem conſtituere, & idoneorum locorum commodiſsimam diſpoſitionem comparare. Commodius eſt enim derelicta, quàm in celebri regione locos comparare, propterea quod frequentia, & obambulatio hominum cõturbat

turbat

turbat & infirmat imaginum notas, ſolitudo conſeruat integras ſimulachrorum figuras. Sed hæc Ciceronis opinio maximè ab ijs ægrefertur, qui memorandi arti operam nauarunt, & regulas explorauerint: nã ſi loca vbiq; materialia configere ex vero poſſumus, cur fictis imaginibus, & varijs phantaſmatibus memoriam onerare conamur? Primum Regia quædam, palatium, aut magna domus eligenda eſt, in qua noſtra ſit hábitatio, aut continua verſatio, vt minima quæq; pars ſit nobis cognita. Peregrè verò euntes illam eligant, in qua nati, vel educati fuerint, vel quod in ea aliquid dulce, iucundum, aut memorabile ſortitum ſit: ij enim loci, pluſquam cæteri ſolent noſtræ memoriæ inhærere. Præterea quod eius partes diſsimiles forma, atque natura ſint, vt diſtinctè differre poſsint: nam ſi quis multa intercolumnia ſumpſerit, viridaria, vias, Theatra, conturbabitur locorum ſimilitudine, vt ignoret quid quoque loco collocarit. Ob id habeat veſtibula, porticus, areas, ſcalas, valuas, triclinia, architriclinia, & eiuſmodi talia: nam ſi quid eſt, quod in eo rerum varietas requiratur, ipſum in hac arte requiritur. Tertio quod altera pars alteri ſine intercisione, ſed propria ſucceſsione ſe ſubſequantur, vt ex iatro per ſcalas detur cænaculis ingreſſus, mox ad triclinia, coquinas, conclaues & ſic ad cætera membra, vt iugi conſequio ſe proſequantur. Tandem loca per quæ itura ſit mens, ſint ſplendida, nitidaq; potius, quàm obſcura: nam vbi verborum ideæ locandæ ſunt, obcæcantur, obſcuranturque, a c lumine pereunte picturæ ipſæ ſenſim cum luce deficientes, obſoleſcunt, obliteranturque. Cicero nimis illuſtres locos damnat, quòd ijs locis diſtingui, vbi viuentes perſonæ inuicem diſtribuantur. Mox qui eiuſmodi regulas periclitabitur, videbit quanta iucunditate & animi hilaritate ad loca peruenitur, vbi amatæ & optatæ perſonæ repo ſitæ ſint, & qualiter vniuerſa memoria commoueatur: nã vbi vſuales, ægrè

& ne-

& negligenter. Illæ duos integros verſus, vel totius periodi ſententiam præſtabunt, iugiq; memoria reminiſcuntur, hæc breui dilabuntur. In illis locis ſplendentes, luminioſas & viuas perſonas, in his turbidas, remiſſas, tenebroſas, obtuſasq; inueniemus. Non deerunt fortaſſe qui nos, qui alios obiurgamus, obiurgent, quod memoriam multis, nouisque ſimulacris oneremus: quibus nil aliud reſpondendum duximus, quod ſi memoriam ſemel onerabimus, multis & penè infinitis exoneramus in exercitatione, quam valdè præſtare in hac arte nos profitemur.

Quomodo perſonæ locentur. Cap. V.

NOS iam locis electis perſonas collocabimus; non quaſcunq; memoriæ obuiam venientes, ſed familiares, cariores, magisq; cognitas. Sic etiam egregiæ pulchritudinis mulieres, quas amauimus, coluimusque ſic turpitudinis nota celebres, totidem ridiculoſas, vt comicos, paraſitos, ioculares, & circulatores admiſcebimus, his quoq; honeſtiſſimas matronas, infantes, ancillulas, lenas, aliasq; viliſſimas pſonas. Accedant his pueri, puellæque, omnes ætate, forma, officioq; inter ſe diſſimiles, vt ex omnibus nobiliſſima exoriatur perſonarum mixtura, harmoniaque. Quemadmodum enim gula dulcibus acribus permixtis, auris cõſonantijs diſſonantijs vnitis, ſic memoria nobilibus viliſsimisq; delectatur. Sintq; perſonarum mores peroptime cogniti, & præcipuè quæ eis iocoſa acciderint. Singulis electis locis, ſingulas perſonas diſtribuemus ſimul commixtas. Exempli cauſa: Mulierẽ in primo loco, mox adoleſcentẽ, poſt ancillulas, demum affinis, & tandem ſenes, donec locos compleamus

mus

mus: & ſi ex his non tam magnus nobis ſuppetat cognitorum numerus, fortaſſe amicorũ indigi, tertio vel quarto quoq; loco amicos diſtribuemus notiſſimos, reliquos communibus replebimus, vt in his memoria quaſi laſſa quieſcat, & recreetur. Perſonas locis figurabimus aſtantes, terga parietibus hærentes, brachijs extentis, penduliſque, vt in actiones, quibus indigemus, eas configurare poſſimus. Amicis iam ſuis locis diſtributis, mentis oculis eos contemplari licebit, ac circum eos multoties obambulando, manu tangendo ab imo, à ſummo, & à medio incipiendo, tandiu inter eos verſando, vt perpetuo memoriæ hæreãt, ab eoq; loco longè ſemoti, ac ſi præ oculis fuerint, eorum rectè reminiſcamur. In hac exercitatione biduo commorabimus, cum verò viderimus memoriam noſtram ſine labore excurrere, & poſt memoriam non laſſam, non turbatam ſentiri, tunc pronunciare poterimus, perſonas, quas locis mandauimus à nobis optimè memoria complecti, contineriq;.

De ratione imaginum. Cap. VI.

DE locis & perſonis ſatis iam dictum: nunc ad imaginum rationẽ tranſeamus, tertia & difficillima operis pars, & in qua ingeniũ, & ſolertia memorantis exigitur. Dicemus imaginem, ſimilitudinem, idæam, formam, aut ſimulachrũ (ita enim ab antiquis memoratas inuenimus) animatam illã picturam, quam ad res & verba exprimenda imagine fingimus. Docebimus primo, quomodo rerum ſimilitudines exprimuntur, mox verborum, in quibus plus negotii exhibetur: nam negotiorum omnium imagines facile poſſunt comparari: verborum difficilius. Capella.

Non ſemper ediſcenda ſunt verba, niſi ſpatium meditandi tempus indulſerit. Fortunatianus ab eo. Si natura durior memoria fuerit, & non ſuffragabitur tempus, tũc non te ad omnia verba alligabis, nam obliuio vnius verbi, aut deformem hæſitationem habet, aut ſilentium indicit. Sed nos non niſi verba recitare conabimur hac arte. Rerum harum imagines duplices ſunt: alteræ ſimplices, alteræ compoſitæ: ſimplices vocamus, quæ vnico verbo comprehenduntur, compoſitas, quæ pluribus, quando omnem negotiationem ſimilitudine oportet exprimere. Exemplum erit. ſi Andromedæ fabulæ meminiſſe volumus, loci perſonam nudam cõſingemus cautibus ferreis catenis alligatum, tremẽtem, lugentẽq; At ſi hiſtoriæ, aut fabulæ, in quibus plures perſonæ introducuntur, hiſtoriam in perſonarum & rerum compendium reducemus, locisq; accomodabimus. Id vehementer placet quod à Poetis Tragicis & Comicis obſeruatum video, vt quam paucis perſonis poſsint fabulã monſtrent, neq; vlla erit tam rerum varietate referta hiſtoria, quam nouem aut decem perſonæ optimè repræſentent. Si expulſorum Romæ Regum comminiſci voluero: Fingo in prima loci imagine Tarquinium regali habitu indutum in ſecundo loco Lucretiam lachrimantem eo geſtu, vt eius voluntati non vltro, ſed vi cecidiſſe videatur. Fingemus tertio loco eamdem afflictam, mœrentemque, Collatino in quarto loco aſtantem, rem ordine narrantem, qui attonitus eam audit, atq; trahentẽ è ſinu celatum pugionem, mortali ictu ſe ferientem. Quinta demum loci perſona, regali etiam habitu induta, quam Tarquinium dicemus, è ſolio deturbata, ac corona priuata. Sic cum omni, de qua illic agitur conuenientia, totam hiſtoriam abſoluemus, Hoc modo Philomena ſui Tragediam in tela depictam Prognæ ſorori expreſsit, in qua principes rerum ſimilitudines expreſsit, quibus ad integrè hiſtoriam demonſtrãdam indicabãt.

Hæc

Hæc erat Ciceronis memoria. Sed nos noſtro hoc modo idem & fortaſſe melius expreſsimus, ordinatiusque. Sed ad verba pertranſeamus.

Quomodo factarum imaginum obliuiſci poſſumus. Cap. VII.

SED priusquàm ſermonem ad verba conuertamus, à propoſito aliquantiſper elongabimur, rem non parum noſtris regulis neceſſariam narraturi: eritque, quod ſi reminiſcentiæ artem docuerimus, oportet etiam obliuionis modum demonſtremus. Noſtri exercitij binæ ſunt partes, ſtabilis vna, mobilis altera, ſtabiles ſunt ſedes, & perſonæ: mobiles autem imagines, ita conceptuum, vt verborum. Loca præſtant vſum in hac arte, vt pagina tectorio opere illicita, vt lapis apud Muſicos, perſonæ lineæ ſunt, imagines literæ, vel notæ, quæ in illis inſcribuntur, quibus compoſitor poſtquàm vſus fuerit, eas delet lino malefacto, vt denuo dealbata, deterſaq; vti poſsit. Nos rerum, quas recitauimus, vel illico obliuiſci cupimus, aut illas perpetuò memoriæ inhærere deſideramus. Verborum, conceptuumq; obliuiſci cupimus. quibus exercitationis cauſa, aut expoliendæ memoriæ vti ſolemus, eaq; cùm memoriter recitauerimus, nil amplius curamus: idemq. de ijs dicendum, quæ ad pompam, & fælicis memoriæ oſtentationem, quaſi miraculum oſtenſuri. Nec paucos vidimus maximam audientibus admirationem præbuiſſe: Comœdiarum, orationum, lectionum, & concionum memoriam poſt repræſentationem paruipendimus, imò non paruam impendimus operam, vt inanes & vacuæ ſedes relinquantur, vt iterum atque iterum eis vti poſsimus. Et in hoc

pictores, quibus ſi pictura voto non ceſsit, tabulas tectorio opere illitas, & dealbatas nouæ præparant picturæ. Horum exemplo ſpongia rubrica intincta imagines rerum delebimus, ac mentis oculis perſonas omnes nudas contemplari oportet, pendentibus brachiis, ſine geſtu, & albis linteolis obuolutas, easque memoria ter, quateruè petemus, imaginantes, ac ſi vnquàm configurauerimus, nec vnquàm memoriæ redituras. Themiſtocles, vt Cicero ſcribit, obliuionis artem, quàm reminiſcentiæ potius maluit, qui à Simonide interrogatus ſi reminiſcendi artem addiſcere concupiſſet, reſpondit ſe libentius dediſcendi artem concupere, vt poſsit rerum obliuiſci, quæ memoriæ affixa erant, & quæ delere valdè concupierat. Sed vt earum rerum meminerimus, quæ nobis vtilia, & neceſſaria ſunt, oportet octies, vel decies recitare, ac paucis interpoſitis horis repetere, & noctu, cùm ſilent omnia mentis acie, tunc à ſenſibilibus rebus euocata, aut mane digeſtis, abſumptisq; vaporibus cerebrum occupantibus, oportet imagines obnixè conſiderare, dum eas confingimus, vt magis memoriæ affigantur. Sic enim adeò verborum veſtigia remanent, vt ſi obliuiſci eorum velimus, vix poſſimus, ita memoriam excitant, commouentque, cum memoria nil aliud ſit, quàm recitandi imagines habitus. Ideo memoria duri viri, rerum, quas didicerunt, nunquàm obliuiſcuntur, nam parum memoriæ confidentes, toto animo depoſitis verbis perſonis hærent, ſed facilè memores, ſuo ingenio confidentes, quæ didicerunt, facile dediſcunt.

Quomodo à proprio meminiſſe liceat. Cap. VIII.

NVNC quomodo verborum meminiſſe poſſimus, demonſtrabimus: hoc enim opus, hic labor erit. Verba enim, quorum meminiſſe oportet, alia imagines, & configurationes habent, alia carent, tunc dicimus verba configurationes retinere, cum materiales res notant: quemadmodum TABVLA, aut LAPIS, illa enim planum eſt lignum, hic calx, marmor, aut creta erit, quæ carent, erunt, vt QVONIAM, TANTVM, primum enim verbum rationem rei petit, hoc quantitatem ſignat. Ad horum memoriam regulam ex Ariſtotele deſumemus reminiſcentiæ libro, inquit enim nos facilè à proprio recordari, à ſimili, & à contrario, ſingulorum ſingularem narrationem inſtituemus, incipientes à proprio. Nos à proprio meminiſſe dicimus, cum verborum meminerimus imagines proprias habentium, & ab his incipiemus, quoniam faciliora: nam vnuſquiſq; ſuæ memoriæ verba depicturus, melius imaginem TABVLAE ſuo loco deponet, aut LAPIDIS, quàm QVONIAM, aut TANTVM, cum impoſſibile ſit depingi poſſe. Martianus: Quod ſcribitur, cæra continetur & literis, ſic quod memoriæ mandatur, in locis tanquam in cæra, paginamq; ſignatur. Arrige aures. Nos prioris verbi, cuius optamus reminiſci, imaginem in primæ perſonæ manibus accommodabimus, quam primò locauimus, eamq; imaginatione configurabimus eo modo, quo aptius ætati, indoli, officio, & moribus conueniet. Ob id in initio præcepimus, vt perſonarum mores optimè cognoſcerentur. Si exempli gratia volumus AVIS reminiſci, & ea puero contingit, configurabimus loci puerum

auem illam ita complectentem , vt vidimus aquilam Ganymedem rapientem.Si coquo,vt eam aſſet . Si enim Taurus dicet aliquis,& robuſto inueni eueniet,loci perſonam confingemus eo geſtu , quemadmodum ſæpius vidimus in picturis Herculem cum Acheloo luctantem. Si villico , quemadmodum vidimus Argum Io Vaccam paſcentem. Si virgini obuiet;figurabimus illam ſupra eũ ſedentem , ludentemque, & coronam eius capiti imponentem . Aliud exemplum apponemus. Si cornu dicet aliquis,a tq, in itinere dabitur obuiam virgo , illud configurabimus floribus & fructibus plenum , quemadmodum Naiades nymphæ Cornucopiam habẽt. Aut virginem, quæ in in gremio vnicornem habeat,quem citheræ ſono eò conduxerit. Si venatori, quemadmodum vidimus Adonem in ſyluis, ſi propriæ vxoris lenoni, quẽadmodum Acteonem à canibus diſcerptum , & eiuſmodi configurationibus , quæ infinitæ eſſe poſſunt , vtemur. Idem faciemus de ſuccedẽdi verbo , illud ſecundæ perſonæ tradendo. Sic tertiæ vſq; ad poſtremam,dum loca omnia cõpleuerimus, inde à ſummo illas recitabimus , mox præpoſtero ordine, vellicatim, ſaltuatim tranſiliẽdo, interpollandoq; refluendo , & reciprocando. Nec putetis obſecro difficilius ab imò ad ſuperius,vel à ſuperiori ad imum,nam cum verba in ſuis ſedibus configurata ſunt (veluti qui dictiones in charta exaratas habet) parum intererit,ſi à ſuperiori,vel ab interiori exoriatur, eoq; tantiſper in die verſandum erit, quovſq; id ſine labore te aſſecutum facere noueris .

Ali-

Aliquæ conditiones, quæ in imaginibus requirunnur. Cap. VIIII.

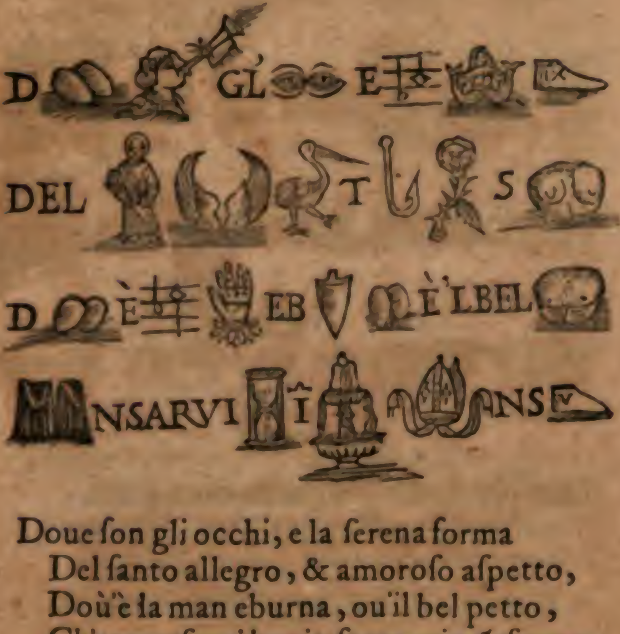
QVANDOQVIDEM ſæpiſſime accidit, vt alicuius verbi imaginem figurans, in recitando memoria illud non ſubminiſtrat ea facilitate, quam quærimus, vel aliquando penitus obliteratur, nã non omnium eadem recordatio, vnde id accidat, rationem reddemus, vt dum has regulas exercemus, ad eum quantocius imaginandi modum recurramus, qui memoriam acrius vellicet, commoueat, ne te dicant inertes verbi potius poſſe reminiſci, ſine huius artis præſidio, quã pro ſolo verbo locum, perſonam, & configurationem recordari, memoriamq; potius ab hac arte opprimi, quàm excitari. Nos, vt id aſſequamur, ab ipſa Natura docemur, cunctis in rebus artifex admirabilis. Docet ergo Natura vulgari, & viſitata re non exuſcitari, nouitate verò maxima commoueri. Fabulas, & hiſtorias male ordinatas, quas cũ puer eſſem, nutrix mea narrabat, melius recolo, quã illud quod quotidie in Poetis lego, cum tunc temporis omnia noua erant, & inaudita, vt Ariſtoteles inquit, non autem vt Auicenna, qui inquit id accidere pueris, qui ab omni cura alieni, & negotiorum expertes ſunt. Docet enim Natura quod admirandis rebus facile commouetur memoria, quia admiratio ex rei naſcitur nouitate. Raſis enim, ex inuſitatis excitamur, quia in admiratione nos mouent. Vnuſquiſque prius cometæ viſi recordaditur, quàm ſtellæ æſtiuo tempore per cælum decurrentes, & ſolaris eclypſis, quàm lunaris, ac nocturnæ iridis, quam diurnæ, cum rarius accidere ſoleant, nam quotidianas, & viſitatas res meminiſſe non

ſole-

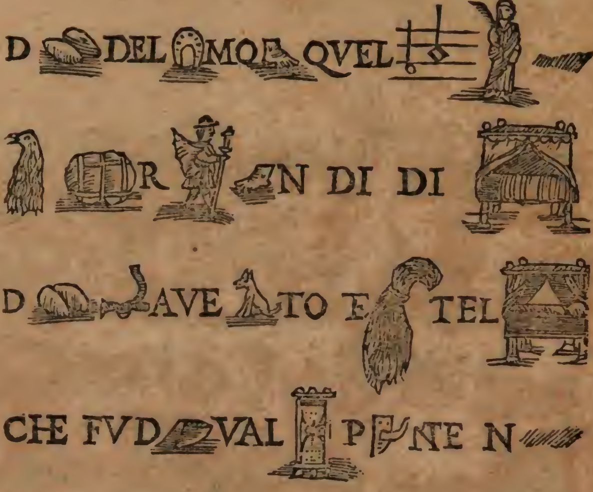
ſolemus. Facilius quoq; iocoſæ,ac ridiculoſæ rei recordamur,quàm ſeriæ: naſcitur enim riſus ex admiratione, inhoneſta & egregia aliqua turpitudine inſignia, potius memoriam commouent, quàm honeſta & bona, quia riſus ex turpitudine, recordamur facilius nobilis illius matronæ cum Apuleij aſino congredientis, quàm egregij facinoris Reguli,aut Sceuolæ. Facilius quaq; reminiſcimur eorum, quæ animo grata ſunt, imò & ſi nolimus ex ſe nobis memoria repræſentat,contra quæ diſplicēt, non ſolum non recordamur, ſed memorari horremus, atq; ex viribus ex animo eliminamus. Horribilia,& terribilia maximam etiam recordandi præbent anſam, nam noſtrum animum percutiunt, terrentque, potius eorū meminimus,qui horribili carnificina, quàm qui febri,aut peculiari aliqua pereunt infirmitate. Sint præterea plus iuſto maiora, viuis coloribus & ſplendoribus exornata, perſonæ robuſtè membra moueant, atq; hiſtrionum geſtus imitentur. Michaelis Angeli, Raphaelis, vel Titiani picturæ melius reminiſcimur, quàm vulgaris pictoris, cum in his non niſi vſitati geſtus, in illis fortes, & inuſitatas aptitudines. Oportet igitur configurationes nouæ ſint, admirandæ, raræ, ridiculæ, inhoneſtæ,turpes,gratæ,horribiles,maximè coloratæ,ſplē dentes,ac extraneos geſtus imitentur. Si videmus natura id notum eſſe,cur igitur arte naturam non imitamur? Si amantis meminiſſe voluero, non figurabo loci perſonam egregijs veſtibus ornatam, comptamq; ſuſpirantē, & ſimilia,quæ nobilem amantem decent, ſed configurabo qualem Ouidius Polyphemum deſcribit,falce radentem barbam & raſtro caput pectentem, in aqua ſe ſpeculantem,atq; inuſitato muſices inſtrumenti genere pulſare & canere:nam ſi ridiculoſas configurationes imaginibus accomodabimus, faciemus vt rerum facilius meminiſſe poſſimus. Idemque in alijs operandum. Nos ad tyrones facile in exercitationem introducendos, ali-

quos

quos italicos verſus adducimus cum ſuis figuris, vt hoc exemplo in aliis vti poſſis.

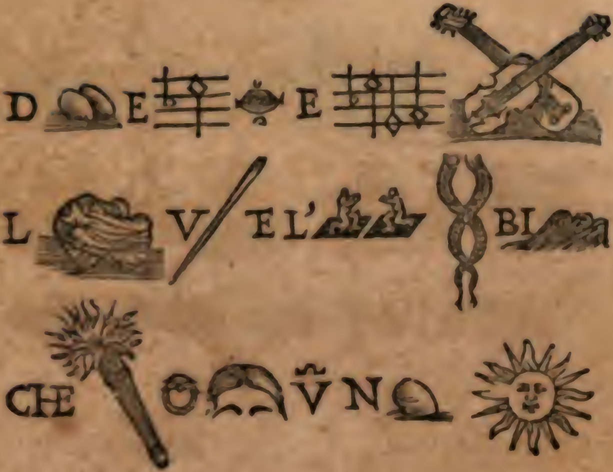

Doue ſon gli occhi, e la ſerena forma
Del ſanto allegro, & amoroſo aſpetto,
Doù'è la man eburna, ou'il bel petto,
Ch'appenſarui hor in fonte mi tráſforma.

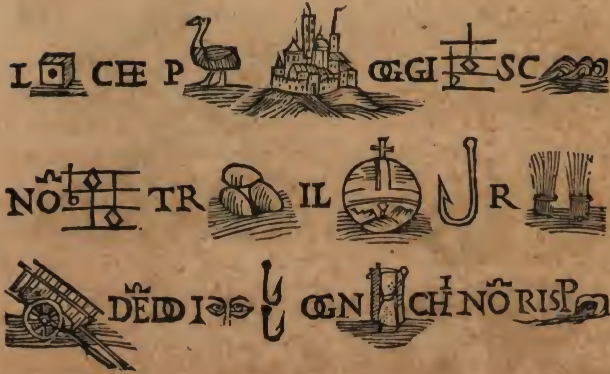

Doue del fermo pie quella ſanta orma,
  Col ballar pellegrin pien di diletto.
  Dou'è'l ſoaue canto,e l'intelletto,
  Che fù d'ogni valor preſtante norma.

Dou'è

Dou'è la bocca, e l'auree viole,
  L'habito vago, e l'alme treccie bionde
  Che facean nel fronte vn nuouo Sole.

Laſſo, che poca terra hoggi l'aſconde,
Non la ritroua il mondo:amor ſi dole,
Ch'ardendo io chiamo ogn'hor chi non
riſponde.

Quo-

Quomodo à ſimili fiat recordatio. Cap. X.

IAM ad eum modum peruentum eſt, qui docet, quomodo verborum illorum recordatio fiat, quæ configurationibus carent. difficillimum opus, & in quo totius artis fundamentum conſiſtit. Ariſtoteles nanq; ait, oportere ſpeculantem phantaſmata ſpeculari, neque intellectus poteſt ſuo fungi officio, niſi rei, cuius meminiſſe voluerit: ſibi imago repræſentetur. Vnde cũ nil aliud ſit hæc ars, quàm memorandarum rerum picturam memoriæ explicare, & quomodo egregius pictor alicuius rei, cuius imaginem ignorat, poterit in pictura repræſentare? Conandum igitur multas afferre præceptiones, & modos, in quibus labore, & induſtria exercitatus artifex præ oculis omnes habendo, ijs vtatur, qui protinus occurrũt, & ſic rei labor penſetur. Secundus ergo reminiſcentiæ modus, quem ſupra diximus, eſt à ſimili, & hoc modo in collocandis verbis abſque imaginibus vtemur. Modum à ſimili vocamus reminiſcendi verborum eorum, quæ cum proprijs imaginibus defraudentur, in eis collocandis ſimulachra tribuemus propinqua, affinia, & ſi non in toto, ſaltem in paucibus aſſimiletur. Sed priuſquam vlterius progrediamur, cauſas conſiderabimus, quibus cognoſcere poſſimus id condicibile nobis eſſe poſſe. Mater, quæ puerum aliquem aſpexerit, qui oculos, faciem, manus, & indolem ſui filij habuerit, quem diu non viderat, illico illius recordatio in mentẽ ſubit. Andromaches Aſcaniũ conſpicata Aeneæ filium, qui oculos, manũ ſui Aſtianactis habebat illius reminiſcitur, & mœrẽs munera offert. Si mulierem aliquam aſpexero ridentem, aut lo-

quen-

quentem, quæ ora, & labra in quendam modum commoueat, reminiſcor illico alterius notæ, quæ loquendo, ridendoque ſimiliter geſtiebat. Si ſonum audiero alicuius cantilenæ, qui alteri aſſimiletur, illius illico memini, & cantantis. Similitudo eſt in prædicamento relationis, & cognito vno extremo, cognoſcitur, & reliquum. Dementis profecto, & rudi hominis erit, qui cum verbum alteri ſimile collocaſſet, cum illius ſimilitudinem audierit, ſi illicò prioris non reminiſcitur. Et ſi aliquid in nobis diffidentiæ experimur in recitando, id non ægreferendum, nam iugi exercitatione, velimus, nolimus memoria ex ſe in mentem reuocat.

Quomodo ex additione reminiſcimur. Cap. XI.

NVNC de ſimilibus ſpeciebus tractemus, quæ multæ sũt, & eas bifariam diuidemus, altera ex verbi ſignificatione, altera ex ſcriptura, quemadmodum literæ iacent. Ab vltima exordiemur, veluti à certiori. Dicimus à ſcriptura, cùm verbum occurrit, cuius ſignificatio nullis ſimilis fuerit, nos characteres alterando, vel ſyllabas verbum conſtituemus, quod configurari poſſit. Alterationum modi ad præſens non niſi quinque ſubueniunt, addere, minuere, tranſponere, mutare, & partiri. Ab additione incipiemus, quæ in initio, medio, & fine dictionis accidere poteſt. Figuram hanc additionis in principio Grammaticis Protheſim vocant, eritq; quando ſyllaba, vel ſaltim litera verbi initio additur, quemadmodum menti velocius occurrit. Si dictionis N V M accederit memorati, quia nil configurare poſſum, quod locorum perſonis accommodem, vt illius

lius dictionis memoriam ſuſcitet, addendo literam A in dictionis initio ANVM dicet, loci perſona in vetulā figurata, NVM verbi recordationem inſinuabit. Idem eueniit ſi LVMBVS occurret, vt faciliorem eius recordationem reddam, CO addemus, & COLVMBVS euadet; hoc animal igitur LVMBI memoriam vellicabit. In medio quoque dictionis litterā, vel ſyllabam addemus, eſtque hæc figura à Grammaticis Epentheſis dicta. Si FVIT meminiſſe voluero, cuius configuratio nulla eſt. Si R, in medio addidero FVRIT dicet, in ſuo loco furentem imaginem conformabimus, hoc modo FVIT verbi memoriam habere poterimus. Et ſi quis INSTRVM verbū memorādum obijciet, ſi in medio VMENT appoſuero, INSTRVMENTVM dicet, ſiue muſicum, ſiue aliud faciliorem vobis ſuggerit recordationem. Idē in calce dictionis faciendum. Si DE monoſyllaba occurret, addendo L in fine DEL dicit. Et ſi FINE, addendo STRAM, FINESTAM dicet, cuius imaginē nō ignoramus: vocaturq; enim hæc figura à Grammaticis Propaleplis, aut Paragoge.

Quomodo ex diminutione recordandum. Cap. XII.

SEquitur diminutio; iam ſuperius memoratæ contraria, minuendo ab initio, medio, & fine dictionis literam, aut ſyllabam, atq; ab initio ſumemus initium. Hanc figuram cū Grammaticis Aphæreſim vocabimus, euenietq; quando ab initio dictionis tollemus. Occurrit COLOR, dempto primo elemento OLOR dicet, ſiue cygnus, cuius figura nota eſt in manu perſonæ, & coloris meminiſſe faciet. Sic enim DESIDERA, dempta DE

ſyllaba,

ſyllaba, SIDERA remanet: cæleſtis igitur ſtella DESIDERA memoriam reficiet. Græci ſi πόνου, meminiſſe velint, aſinum pingent, nam dempta π remanet ὄνου ſciſcilicet aſinus, vt à Ptolæmeo factum eſt. Idem faciendũ ſi in medio eueniet dictionis, quemadmodum fecimus in initio. Si occurret AMARVM, tollendo è medio MA ſyllabã, remanet ARVM, ergo arum herba in manu perſonæ geſtata AMARI memoriam ſuſcitabit. Proprij nominis ARMIDAE meminiſſe curabo, tollendo M literam ARIDAE remanebit, plantæ aridæ cõfiguratio Armidæ recordationem in mẽtem ducit, quæ figura à Grammaticis ſyncope dicitur. Idem in fine dictionis agendum. Occurret CANIT, tollẽdo T vltimã, remanebit CANI, perſona loci canem porrigendo CANIT recordationem vellicat. Si SOLEMVS verbum fiet nobis obuiam, MVS detruncãdo, SOLE remanet: Sol enim ſuam habet configurationem: diciturque figura Apocope.

Quomodo ex tranſpoſitione recordandum. Cap. XIII.

ERIT tranſpoſitio, quando ſyllabæ, aut elementa dictionis inter ſe mutant locum. Prima erit literarum tranſpoſitio, ideſt prima ad vltimam, à ſecunda ad penultimam, & ſic deinceps de alijs. Si ROMA dictionis meminiſſe occurrit, literas omnes permutabo, & dicet AMOR, ſedis perſona habens cupidinem in manu, vel ipſum amplectentem, ROMAM in mentem reuocabit. Tranſponuntur eodem modo ſyllabæ. Occurret DECOR, trãſpono ſyllabas CORDE dicet, ſimilius COR configurabimus, quàm DECOR. Poſſunt etiam aliter

tranſ-

tranſponi literæ, ſecundam in primo loco, immotis reliquis. Occurrit ALTVS, ſecunda litera L in primo loco tranſponatur, immotis quæ ſequuntur, dicet LATVS, loci perſona LATVS tangendo: ALTI memoriam refricabit, idem in ſyllabis faciendum, ſi memorandum erit DEMERE, ſi ſecundam ſyllabam in primam locauero MEDERE dicet: Medicus igitur medicando, DEMERE recordabor. Idem facies in alijs tranſpoſitionibus, quæ infinitæ eſſe poſſunt. Et ne longius euagemur, hæc dixiſſe ſufficiant.

Quomodo ex mutatione recordabimur. Cap. XIIII.

SED ad ſyllabarum mutationem deueniemus, vt præfatum iam ordinem conſectemur: Et hic vnus modus dictionem alterãdi inter cæteros vtiliſſimus præſtabit, vt hoc ſolo in memorandis dictionibus ſatis commode vti poſſimus. In elocutione tropis à Græcis authoribus παρονομασία, à Latinis annominatio, nos vulgo biſticcio dicimus: is erit cum accidet literarum, vel ſyllabarum colliſio, & iocus, in principio, medio, & dictionis fine, vel commutatione, breuitate, tranſlatione, & productione. Vt ſi ORATOREM cõmemorare voluero, ARATOREM figurando in ſedibus, oratorem in mentem reuocat. Si NEX occurret, illiuſq; verbi facile obliuiſcar, cum illius configurationem ignorem, vocalis vnius commutatione erit NIX, NOX, NVX, quæ nomina configurari facile poſſunt. Occurret DILIGERE, & q̃ illicò figurari poſſit, ignoro. DELIGERE perſonã loci femina deligere ſi poſuero, illius verbi rememorandi occaſionem præbebit. Poſſumus ẽt productione, aut verborum breuitate recordari, vt ſi CALAMITAS

dictionis reminiſci voluero, cum imaginem illicò nõ habeam menti occurrentem: CALAMITA lapidis imagine recordabor, ſic etiam ex accẽtu diuerſitate. Si accidet CANTARO' vulgo, latinè cantabo, recordari, cum videam in vltima ſyllaba acutum accentum habere, ſi accentum in prima cõmutabo: CANTHARVM (vas teſtaceum) repræſentabit: perſona igitur loci cantharũ aqua plenum deferens, vel ſi accentum in ſecunda ſyllaba C A N TA'R O, genus ponderis CANTARO' memoriam refricabit.

Quibus modis alteratas dictiones diſcernere poſsimus. Cap. XV.

SED inſurget aliquis, qui eiuſmodi ſtudio operam nauabit, quo igitur ſigno, inquit, cognouero, ſi in configurationibus additum aliquid, demptum, vel quoquomodo alteratum, nam cũ perſonas aſpexero, difficilius erit configurationum recordari, quàm verbum illud, cuius cauſa configuratio conficta erit. Nos breui regula iacturam conſarciemus, ſcilicet cõfigurationem notabimus capite, vel pedibus diminutam, ſi dictionem in capite, vel pedibus diminuimus, vel contra augebimus, ſi dictionem auximus, vel commutabimus, ſi in aliqua parte commutauerimus. Exempli cauſa. Cum olim NVM meminiſſe volueram, ANVM reminiſcebar, vt oſtendam dictionem in capite exauctam, addam loco perſonæ, vel rei configuratæ pileum. Cum LVMBVM recordarem, COLVMBVM configuraueram, columbum maxima criſta inſignitum admonebit, & dictionẽ in capite ſuperauctam. Cum FVIT recordari nequiſſem, addendo R, recordabar FVRIT, atque dictionem in medio additam, furentem, in medio faſcia cinctum in

mente

mente reuocabit. Sic DEVM ſine pedibus, dictionis DE ſine reliqua ſyllaba in fine ſignificabit. In tranſpoſitionibus imagines conuertemus, vt demonſtremus conuerſam configurationem. AMOR pedibus ſuſpenſus denotabit ROMA, & CORDE conuerſum DECOR dicet. In cōmutatione mutabimus aliquid, ſi pro ORATORE videro ARATOREM, oportet enim inſigni galero ornatum caput habentem, vt capite dictionem mutatam cognoſcam. Sic NIVEM in medio nigram, vt in medio alteratam noctem oſtendam. Sic CANTHARVM in medio ruptum.

Quomodo ex geſtu recordari poterimus. Cap. XVI.

IN exquirendis verborum ſignificationibus geſtus maximum habet momentum. Particulariter de eo ſermonem agemus, aliter quàm initio, cum de conceptuum imaginibus diximus. Geſtu ſatis commòde vti poterimus: nam facile cuiuſuis rei ex loci perſona tali geſtu figurata meminiſſe poterimus. Pictura tacens opus, & habitus ſemper eiuſdē, ſic geſtus intimos effectus exprimit, vt ipſam vim dicendi nonnunquam ſuperare videatur. In mutis pro ſermone ſunt geſtus, & manu, & nutu ſuam voluntatem declarant, animalium quoque ſermone carentium, ira, lætitia, adulatio, oculis, & quibuſdam alij corporis ſignis deprehenditur. Quis non iudicabit deiecto capite humilitatem ſignificari, ſupino arrogantiam, in latus inclinato languorem, prææduro, ac rigenti quandam mentis barbariem? Quis mœrentem non iudicabit, cui preſſa frons, ceruix lāguida, denique omnia veluti defeſſo procidunt? quis non ira excandeſcētem, [illegible] vultus, & oculus intumeſcant, rubeant, membror

omnium motus pro furore iracundiæ iactabundus. Philomela ſuæ ſorori, melius q̃ cũ pictura, geſtibus, iniuriã à Theſeo ſibi illatam expreſsit. Si qs INTERFECTVM exprimere geſtu quæſierit, conſideret Aeneam à Virgilio deſcriptum. Turnum humilem præcantem, proſtratũ, ſupplices oculos, dextramq; protedentẽ. Aenã ferrũ illi aduerſo ſub pectore condentem. Idem de aliis rebus faciendum, quæ geſtu exprim poſſunt. Vnde alii brachiorum flexionibus, aliis extenſis, aliis torpentibus, ac denique diuerſis actionibus figurentur, vt varii inter ſe ſe, quantum res ratio patitur, ſint, ne alteri alterius geſtus æmulentur, ne in recitando nobis aliquid fuerint impedimenti.

Quomodo ex diuiſione nominum memoriã excitare poſsimus. Cap. XVII.

DICTIONVM diuiſio in plures ſyllabas eſt modus, qui maximè ad recordationem præſtat, ex eo enim non ſolum vſitatorum, ſed nominum quorumcunque barbarorũ, ignotorumque meminiſſe poterimus, ſed prius quomodo hæc diuiſio in ſignificatiuas partes diſtribuatur, verba faciamus. Sunt enim aliqua nomina, quorum partes etiam aliqua ſignificant, poſt de aliis loquemur, quæ ſimilitudinibus vacent. Occurret nomen APOLLODORVS, illud diuidẽdo, eueniet APOLLO, & DOROS, doros enim munus eſt, Apollo Deus, ſi aliquem Deo munus offerentem, APOLODOROS meminero, quod integrum quomodo poſſem figurari, ignotum mihi erat. Occurret etiam proprium nomen ARGENTOREX, diuidã in ARGENTO, & REX, argẽteus igitur Rex, loci perſonã cõplexus, ARGENTO REGIS reminiſcemur. Sic SOLIMANVS, loci perſo-

na

na SOLI offerens manus, barbari nominis SOLIMANI recordabimur. Alter modus erit, cũ barbarũ nomen occurret, cuius partes binæ nihil ſignificabũt, nos in plures partes, vel etiam in ſyllabas diuidemus, ac materiales res in manibus perſonarum locabimus, quorum nomina ab illis ſyllabis incipiãt. Exemplo rem lucidiorem reddemus. Si alicuius vrbis a Ptolemæo deſcriptæ meminiſſe voluero, aut Batrachiomachiæ Homeri, aut interlocutorum dragmatum Plauti, aut ſimplicium Dioſcoridis, veluti STAPHILO O ENDRA, cuius prima ſyllaba STA eſt: fingo loci perſonam marmoream STAtuam complectentem, ſecunda ſyllaba eſt FI, eadẽ perſona ſiniſtra manu FIcus ramum habentem, tertia LO, loci perſonã LOculos aperientem fingã quarta DEN, eadem perſona dextro pede ſuos dentes tangendo, poſtrema eſt DRA eadẽ perſona ſupra DRAconem equitãtẽ: Vnde ſi ſyllabas ordine legero STAPHILODENDRA. Eiuſmodi modũ ſatis opinor p̃ſtare ad quodcũq; barbarum nomen recitandum; & oportere duco recitãtem his nominibus valde difficilibus aſſueſci, vt vſitatorum facillima ſit recordatio. Qui multa carmina ediſcere, oportet proſæ orationi aſſueſcere, & qui proſam orationem recitare, aſſueſcat his barbaris nominibus, quæ non ſolum depingi nequeunt, ſed nec quid ſignificent imaginari. Quintiliani præceptum eſt. Difficiliora debent eſſe, quæ exercent: quo ſit leuitas ipſum illud, in quod exercent. Vt Athletæ ponderibus plumbeis aſſuefaciunt manus, quibus vacuis, & nudis in certamine vtẽdum eſt. Saltantes, & curſores grauioribus ſoleis aſſueſcunt pedes, vt iJs ſolutis ad currendum, & ad ſaltãdum leuiores, parariores q́; ſint.

Quo-

Quomodo per hyeroglиphica Aegyptiorum memoriæ ſubueniatur. Cap. XVIII.

IAM de imaginibus, quæ ex verbis notis excipiebantur, tractatum eſt, nunc de illis loquemur, quæ ex ſignificatione aucupantur: & alter erit modus quem ab initio ſpōpoderamus, vt a ſimili meminiſſemus. Modum ab Aegyptiis mutuabimur, qui cum notis careant, quibus animi ſenſa explicent, & promptius philoſophicarum ſpeculationum meminiſſent, picturis rem exprimebant, atque literarum vice, quadrupedum, auium, piſcium, lapidum, herbarum, & eiuſmodi talium imaginibus vtebantur, quem noſtris regulis vtiliſſimum iudicauimus. Nil enim aliud ſignificamus, quàm verba, & conceptus picturis configurare, vt memoriæ illas figamus, & conſeruentur. Solem, & Lunam deſignando tempus ſignificabant, ratio quia & ſydera æterna ſunt, vt tempus. Pro mundo ſerpentem caudam in ore habentem depingebant: ſerpens aureis punctulis interſtinctus, ac ſquamis rutilans, cœlum repræſentat ſtellis redimitum, rotundum eſt, vt cœlum, ſine principio & fine: exuit ſenecta vere, vt mundus, qui eo tempore renouatur. Pro anno palmæ arborem deſignabant, cuius proprietas eſt ſingulis menſibus ramum fundere. Pro Deo accipitrem figurabant: eſt enim auis vitæ diuturnioris, & multæ fœcunditatis, & quod inter aues acutius ſolem intueatur oculis: videtur Solis imaginem repræſētare: denotat altitudinem, omnis enim auis, quæ ſe in altũ extollere quærit; graditur primum oblique, ſed illa rectè attollitur. Denotat quoque humilitatem ad ima deſcendendo ad perpēdiculum, quod alijs vetitum eſt; quia cæteris præſtantior, pſtãtiã ſignificat: sãguinẽ notat, qa sãguine alitur,

tur,nec aquam potat. Notat victoriam, quia ſemper victrix, & ſi cum alia ſe robuſtiore præliat, ſupina ferit, quod cum aduerſarius facere nequeat, diuerſo præliandi modo attonitus, dat tergo, e ſe victum fatetur; & eiuſmodi alia, quæ in libris Ori Apollinis, & recenter Pierij Valeriani videre poteris. Sic per leonem animi vim denotant, per eius caput vigilantiam, catulos diſcerpẽtem, indomitũ furorem. Per Leænam, meretricem. Per aprũ corporis vim. Per ſimiam febrem. Per elephantem Africam, proboſcide ſua cibos deducentem, temperantiam, cum porco vaniloqnium: ad Lunam cõuerſus, pietatem, cum ariete manſuetudinem. Per taurum cum vacca, caſtitatem, ligatum ad ficum, petulantiam, deſcendentem a dextra vaccæ paruæ, maſculam prolem, à læua, fœminam, cum patulis auriculis, auditum, per duos iunctos frugum opulentiam, per mare ambulans, Italiam, per vitulum lætitiam, per minotaurum occultum conſilium, per equum armatum, bellum: currentem celeritatem, alatum, famam, cum humanis pedibus, imperium, veſcentem herbis, quietem; per eius caput, Italiam, qui fræna ferox ſpumantia mandat, impetum moderatum, in foueam prolapſum, difficultatem. Per canem latrantem, prophetam, iacẽtem ſupra ſepulchrum: gratum animũ, demiſsis auribus: adulatorem, cum diademate: principẽ, mortuum, deſpicatum, ſubiecta inter crura cauda; fugam, ſubrecta, victoriam, adorantem: olfactum, liene laborantem, riſum, oculum: impudentiam. Per cynocephalum: iracundiam, ſacerdotium, æquinoctia, ſine præputio: circumciſionem. Per ſimiam: hominem nequam, micturantem, vitiorum diſsimulatorem, pudenda tractãtem. petulantiam: cum ſua prole, adiurationem. Per ceruum cum vipera, præcipitationem, currentem: fugacitatem, cum pẽnis: ſtupiditatem, ad aquilam: appetẽtiã arrectis auribus auditũ, demiſsis ſurditatẽ. Per cornua: potentiã, & robur. Per formicã condentẽ ſentina, prouidentiam

dentiam. Per ſcarabeum pilam volutantem: mundum, terræ pilam condentem, generationem, ſolum: vnigenigenitum, felis facie, ſolem: bicornem, lunam, vnicornũ: Mercurium. Per echinum: ſine periculo hominem, doloroſè parturientem: procraſtinationem. Per ſuem: lutulentiam, indocilitatem, & ſalaciam, immorigeratum; per eius carnem, ganeam. Per aprum: ferociam. Per capram: auditum, captantem aruncum: ſtupiditatem. Per hircum: mæchum, & facinora. Per ouem: ſtultitiam. Per lupum, & agnum: diſcordiam. Per arietem: anni principium. Per duos ſe cornibus impetẽtes, riualitatem, cum Mercurio: cuſtodiam. Per lupum: raptorem, ſine cauda: calliditatem. ore hiantem: famem. Per hyenam: morũ inſtabilitatem. Per pantheram: morum varietatem, comedentem: inſatiabilitatem: bibentem ebrietatem. Per tygridem cum equo: vindictam, currentem: pernicitatẽ. Per lyncem: acutiſsimũ obtutum. Per vrſum: irã per vrſam, mulierem viraginem, in cauũ ingreſſam, prouidentiam. Per hominem aſellicipitem: ignorantiam, frænatum: calliditatem, rictu ex labijs deductum: irriſionẽ, eius pullum: ſolſtitiam. Per mulum: ſpurium, ſterilitatẽ, per duos mutuo ſe ſcabentes: mutua officia. Per camelum: zelotypiam. Per leporem: trepidationem, fœcunditatem. Per vulpem: dolos. Per talpam: cæcitatem. Per muſtelam: infortunium. Per murem: detrimentum. Per felem: diſsimulatorem turpitudinis. Per viperam: mulierem viro inimicam parientem filios patrem vlciſcẽtes, ambulantem: delectationem. Per draconem: Heroem. Per caducum: concordiam. Per ſcorpiones: dolos, in aqua merſos, innocuam prauitatem. Per Salamandram: amatorem. Per ciconiam: pietatem. Per gruem: vigilantiam: lapillum in manibus geſtantem: prudentiam. Per miluium: ver. Per vulturem: miſerationem. Per aquilam: imperantem maieſtatem. Cum pileo in manibus: proſperitatem. Promethei cor adrodentem: altas cogitationes.

tationes. Per pelecanum: inſipientiam, pectus lacerantem ſupra filios: amorem in filios, & miſerationem. Per noctuam: ſapiētiam. Per coruicem: matrimonium. Per paſſerem: ſalacitatem. Per columbam: viduitatem. Per turtures: pudicitiam. Per hirundinem: patrimonium, per cignum: muſicam. Per pſithacum: eloquētiam. Per picā: garrulitatem. Per coruum: impoſtorem. Per pauonem: gloriam. Per gallinam: fœcunditatem. Per gallum: pugnalitatem. Per anſerem: ſilētium. Per perdicem: per ditam luxuriam. Per coturnicem: impuritatem. Per Struthum camelum: inſipiētiam. Per veſpertilionem: mutua officia. Per erithacum: ſolitarium hominem. Per muſcam: pertinaciam. Per cicadam: inanem garrulitatem. delphinum: auxilium, velocitatem. Polypum: tyrānum. Per teſtudinem: ſegnitiem. Per locuſtam: ſeditionem. Per ſepiam: mendacium. Per echinum: macilentiam. Per crocodilū: latrociniū. Per phocam: ſomniculoſum. Per murenam: adulterium. Per ranam: imperfectionem, & ſilentium. Per ſpongiam: bibacitatem. Per piſcem: ſilentium, & ſimilia alia. Vnde vellem, vt hæc omnia mente teneamus, quod facile in noſtris locis locando, in promptu vti poterimus, atq; harum ſimilitudine alias ex nobis confingere poterimus, vt non tantum per ſe ipſa nobis vtiles eſſe poſsint, quam quod anſam multa plura inueniendi præbeant.

De aliquibus vitiorum, & virtutum imaginibus. Cap. XIX.

IN memorando quàm ſæpiſsimè euenit, vt occurrant virtutum, & vitiorum nomina, ſcilicet Inuidiæ, iræ, luxuriæ, ebrietatis, & eiuſmodi talium, quorum in promptu imagines habere oportet, vel à Poetis deſcriptas, vel a ſe ipſo cōfrictas, vt illicò locis, & perſonis ac-

commodare poſsis. Accidit inuidiæ recordatio; memini Ouidium in Metamorphoſi ita depinxiſſe.

„ Videt intus edentem
Vipereas carnes.
Surgit humo pigrè, ſemeſarumq́; relinquit
Corpora ſerpentum, paſſuq́; incedit inerti,
Pallor in ore ſedet, macies in corpore toto,
Nuſquam recta acies: liuent rubigine dentes:
Pectora felle virent, lingua eſt ſuffuſa veneno.

Et famem ita deſcribit octauo libro.

Quæſitamq́; Famem, lapidoſo vidit in agro
Vnguibus & raris. vellentem dentibus herbas.
Hirtus erat crinis, caua lumina, pallor in ore,
Labra incana ſitu, ſcabri rubigine dentes.
Dura cutis, per quam ſpectari viſcera poſſent.
Oſſa ſub incuruis extabant arida lumbis,
Ventris erat pro ventre locus; pandere putares
Pectus, & ac ſpinæ tantummodo crate ſeueri,
Auxerat articulos macies; genuumq́; tumebat
Orbis, & immodico prodibant vbere tali.

Et in vndecimo ſomnum deſcribens.

„ Tardaq́; Deus grauitate iacentes
Vix oculos attollens, iterumq́;, iterumq́; relabens,
Summaq́; percutiens nutanti pectora mento,
Excuſsit tandem ſibi ſeſe, cubitoq́; leuatus,
Quid veniat, &c.

Famam Virgilius Aeneidos quarto ita depingit

Monſtrum horrendum ingens, cui quot ſunt corpore plumæ,
Tot vigiles oculi, ſubter mirabile dictu
Tot linguæ, totidemq́; ora ſonant, tot ſubrigit actus.

Ebrietatē ſub Sileni perſona in ſexta egloga ita figurat.

Silenum pueri ſomno videre iacentem,
Inflatum heſterno venas, vt ſemper Iaccho
Serta procul tantum capiti delapſa iacebat.

Et

Et grauis attrita pendebat canthar us anſa,
Aeglie Naiadum pulcherrima, iamq; videnti
Sanguineis fontem moris, & tempora pingit,

Chryſippus apud Gellium Iuſtitiam ita depingit. Forma atq; filo virginali, luminibus oculorum acribus, neque humilis, neque atrox, ſed reuerendæ cuiuſdam iuſtitiæ dignitate. Idemque Gellius ex Plutarcho ita etiam format. Oculi truces, os turbidum, immaniter clamans in ruborem efferueſcens, os in ſpumam, membra tumentia, hiſq; ſimilia multa reperire poteris apud Philoſtratum libro de imaginibus, apud Martianũ Capellam, & Boccacium in Deorum Genealogia.

Quomodo à contrario rerum memores eſſe poſsimus. Cap. XX.

NVNC tertiam, & vltimam artis partẽ tractare conabimur, ſcilicet quomodo à contrario memoria excitetur, quod ab initio, vbi à proprio recordari admouerimus, ſpõtè polliciti ſumus. Meminiſſe à contrario non minimam in recordando memoriæ vtilitatem ſubminiſtrabit, quotus enim erit quiſque, qui ex vno contrario alterius extremi non reminiſcatur? niger color candidi memoriam perhibet, infirmitas ſanitatis, & fælicitas miſeriarum. Euripides in Tragedijs Hecubam introducit in imo infælicitatis gradu conſtitutam, omnibuſq; rebus deſtitutam, Aſiæ totius regni, quinquaginta natorum, & nurum, ſui viri, Ilij, atque ſuæ dignitatis ingentis culminis meminiſſe. In maximo calore frigus in mentem ſe offert. Galli milites contra Parthos belligerãtes ſub M. Craſſo, ſub æſtiuo æſtu gallici frigoris, & in maximo ſitis excruciatu, omnium quos videant fluminum recordabantur. Et populus Iſrael cum veniſſet in

deſertum ſin,& opprimerentur fame,rcordabatur quã do orat in Aegypto, ſendens ſuper ollas carnis, comedens panem in ſaturitate. Sed prius quàm ab hoc ſermone diſcedam, alteram regulam non ſum taciturus, neſciens an à contrario, vel ab alio aliquo dici mereatur, inter cæteras, quas recenſuimus præcipuæ memoriæ conferens. Regula hæc erit. Memoraturus hac arte, conſideret primo in quibus diſciplinis vti velit, in concionibus, vel orationibus, legibus, vel aliis, quæ infinitæ eſſe poſſunt, in hunc vſum trecenta, vel quatercẽta, quæ frequentius interueniunt, ſibi eligat verba, quæ ægrius figurari poſſunt: nam hæc præ cæteris recordatione moleſtius memoriæ ſuggerunt, ſinguliſq; verbis non pigebit notas aliquas materiales apponere, vel à ſimili, vel à diſsimili, vel à contrario, vel quo melius placuerit, quæ libro notentur, atq; memoriæ mandentur, quod in prõptu ſemper habere debet, vt occurrentes in memorando harum ſpecies in locis deponantur. Statuam apud me ingentem cucurbitam dicere QVONIAM, malum peponem POSTEA, cydonium AB, pomum PER, & eiuſmodi ſimilia, ſic cum meditandi ſpacium tẽpus non indulget, ſine mentis diſtractione in locis ſignentur, ne eorum imagines longius accerſendo, tempus intermittatur, mox loca repetendo, ac imagines viſendo, verba memoriæ ſe ſponte offerunt. Hãc regulam ex ijs excerpſimus, quorum munus erat extemporaneas orationes excipere ex ore, nõ ſolum, quæ tractabantur, ſed quæ ab aduerſa parte dicebantur, nam quoſdam ſibi characteres, & notas cõfixerant, ijs verbis, quæ frequentius in orationibus occurrunt, ſic velociſsimè orationes ſcribebant. Hæc regula maximè à Græcis commendata fuit, qui de hac arte poſteris præcepta legenda tradidere, & recentioribus, ex mea quidem ſententia ſatis proficua, eos admonens, qui hanc artem profiteri velint, eorum verborum ingentem copiam præparatam habe-

re,

re,vt in occurſu liberè vti poſsint, ſed à Cicerone ſatis iniquè redarguitur,aliter rem ab eo,quod eſt,percipiẽs, putabat enim verbis omnibus,quæ in vno idiomate occurrere poſſunt, imagines conſtituendas, quod fatuum eſt cogitare,& ſcio me,qui hanc regulam experturi sũt, pleniori obſequio eorum gratiam demereri.

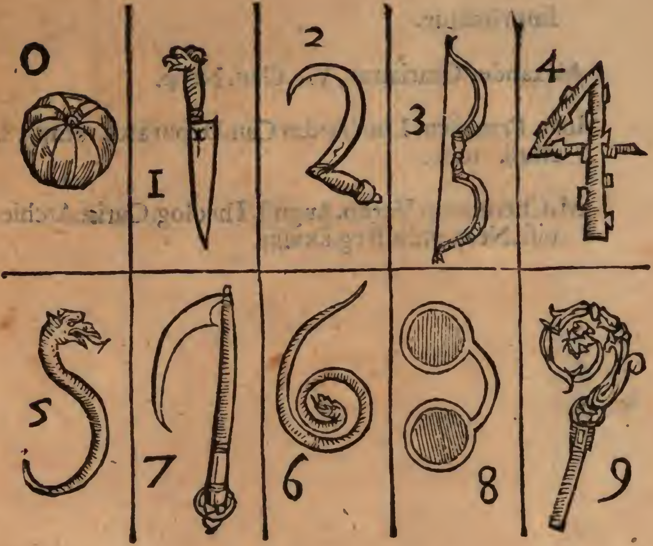
De ſimulachris literarum, & numerorum. Cap. XXI.

OCCVRRVNT ſæpiſſimè ſingularum literarum, & numerorum reminiſci, in textuum allegatione, aliorũ vſibus, ob id meditantem admoneo, vt literarum, & numerorum quamplurimas ſibi fabricet imagines,vt in eorum occurſu,illis in promptu vti poſſit.Sic ex imaginis configuratione, vt aliarum rerum ſimilitudinibus,pro A gnomon,vel circinus figuretur,pro B bouis iugum, pro C lebetis manubrium, cornu, vel deficiens Luna,pro D caput bouis,pro E anchora,vel arcus cum ſagitta,pro F falx viueatica, cuius apex in roſtrum flectatur, recta procurrens ad manubrium, ſupra alter mucro,vel acinax.Pro G grus in ſe retortus, pro H cõuerſa falx, pro I culter,piſcis,ſagitta, pro L ſecuris, pro M tripos,vel tridens,pro N equi ſolea, vel bidens, pro O,circulus,corona,orbis zodiacus, pro P baculus epiſcopalis, pro Q calcar, vel forcipis pars altera, ſerpens pro S,vel lorum,pro T malleus,pro V nouacula,aut cõuerſus circinus, pro X tota forceps ſutoria. Poſſumus etiam loci perſonas in maiuſculas literas conformare. Pro A coniuges capite hærentes, cruribus diſtantibus, ac ſe brachijs complectentibus, pro B alter aſtans, vel columna,vel alter hæreus brachijs in capite, renibus, & pedibus cæteris partibus diſtantibus. Pro C arcuatus homo

homo, manibus, pedibusq́; retro conuerſis, pro D alter aſtans, alter in arcum retortus. Pro E rectus homo manibus ſiniſtra à capite, dextra ab vmbilico, ac pede, proiectis, pro F etiam aſtans, manibus, vt diximus, ſolū proiectis. Pro G retortus homo, retro ad pedes puerculum habens. Pro H ſe manibus in lumbis complectentes nō arctè, pro I aſtantem perſonam, pro L ambulans mulier caudam retro trahens, pro M iacentem cruribus diuaricatis, pro N homo baiulans mulieris veſtis caudam, pro O duo viri manibus, & pedibus hærentibus, in medio diſtantibus, pro P loci perſonam brachijs pilam tenens, pro Q iacens vir ſemicirculum in manibus habēs, pro R aſtans vir, brachium, & latus habens incuruum, vno crure diuaricato, pro S capite inclinato genibus flexis, pro T manibus paſſis, pro V iacens cruribus diuaricatis, ad cœlum elatis, pro X conuerſis pedibus, & manibus decuſſatis. Numeri etiam eodem modo notabuntur. Nullitatis notam, circulo, vel pepone notabimus, duo falce meſſoria, tria arcu turcico, ſiue chorda, quatuor arboris ramo in illius formam conuerſo, quinque Serpente, ſex epiſcopali baculo, ſeptem herbaria falce, 8 ſpecillo, ſine vitro, 9 inuerſo epiſcopali inſigni, ſed figuris facilius imaginabitur. Hæc qua potui facillimè, & breuitate deſcripſi, illuſtriora exempla, & cultiora verba floccipendens, mihi ſatisfactum iri perſuadens, ſi huius artis initiatis potius, quam orationis cultoribus ſatisfeciſſe.

A
B
C
D
E
F
G
h
I
L
M
И
O
P
Q
R
S
T
V
X

A
B
C
D
E
F
G
H
I
L
M
И
O
P
Q
R
S
T
V
X

Imprimatur.

Fr. Angelus Brixius de Ceſena Reuer. P. Mag. Sac. Palatij Socius.

Imprimatur.

Alexander Gratianus, Vic. Gen. Neap.

Ioan. Franciſcus Lombardus Can. Deputatus. Neap. 18. Maij. 1602.

M. Cherubinus Veron. Auguſt. Theolog. Curiæ Archiepiſc. Neap. vidit. Reg. f. xxiiij.

Imprimatur.

Alexander Gratianus, Vic. Gen. Neap.

Ioan. Franciſcus Lombardus Can. Deputatus. Neap. 18. Maij. 1602.

M. Cherubinus Veron. Auguſt. Theolog. Curiæ Archiepiſc. Neap. vidit. Reg. f. xxiiij.

Imprimatur.

Alexander Gratianus, Vic. Gen. Neap.

Ioan. Franciſcus Lombardus Can. Deputatus. Neap. 18. Maij. 1602.

M. Cherubinus Veron. Auguſt. Theolog. Curiæ Archiepiſc. Neap. vidit, Reg. f. xxiiij.